

Drama na travniku.

Načrt. Spisal Alojzij Poljak.

O s e b e:

1.

ospa Liza Strnadova, zala in jedra ženska srednjih let, predivastozlatih las in bohotnih oblik. Ima sina, ki je že v šestnajstem letu; a to je ne ovira, da se posebno rada zabava z mladimi fanti, z izpeljančki, ki so komaj zleteli iz gnezda.

Zvečer stoji na primer pred hišo sredi trga in se ziblje v krepkih bokih, ki si jih zaljubljeno boža z rokami. Sedaj sune z desno nogo izpod krila, sedaj zopet z levo, da pokoketira malce z lakasto končino svojega ozkega čeveljčka; pa se ozre v nebo ter se orientira za velikim vozom in za severno zvezdo, pogleda po cesti gori in po cesti doli in vzdihne končno na ves glas, veselo, kot bi ji zdrknila največja peza s pleč:

„No vendar!“

Nasproti prihaja Tomažičev študent, gospod Pepe. In gospa Liza se mu že od daleč smeje s celim telesom, kakor bi ga hotela čim hitreje privabiti k sebi.

„Poklon, milostiva!“ — jo pozdravlja njegovo široko obličje s smešnim izrazom omejenosti na licu.

„Gospod Pepe, Pepe, kaj sem slišala! Vi pa delate furore! Jako ste jo očarali — novo gospodično učiteljico! No, čestitam vam, prav zares!“

On jo pa gleda neumno in se smehlja debelo in ne ve, ali je bel, ali je črn.

„Haha“ — se smeje — „kajneda, kajneda? Nevoščljivost, kajneda?“

„Oh, saj veste, gospod Pepe! Ali ne omedlevam za vami? Človek vas gleda . . . tako koprneče vas gledam in se vam nasmeavam prijazno in vas vabim pohlevno, vi pa — kot bi božal steber!“

Roke sklene za hrbtom in se mu približa z napetim oprsjem. Jeziček ji zmigava med ustnicami in izmed mežikajočih trepalnic se ji bliska hudomušen pogled . . . svetnik bi se zmotil, ne samo Pepe.

„Jejhata, gospa, ali naj vas hitro popěškam?“

Zacepeta z nogami in razprostre roke... pa počaka za hip — ali bi? Čemu bi se obotavljal, ko se ga še vedno dotika — tako toplo, tako razkošno mu gomezi po koži... In resnično skloni glavo... Ali ga nima med svojimi ustnicami — njenega sladkega jezička?

Pepe zameži in za sekundo zasanja raj... Pa že je mimo sekunda in zabrne mu po ušesih rahla, prav rahla zaušnica.

„Haha, vi ste lep zaljubljenec! Zdaj sem vas preskusila. In vi ne veste, da mi je naročila učiteljica, naj vas povabim na rendez-vous? Na rendez-vous, gospod Pepe? Takoj morate odriniti!“

„Bežite, bežite! Ali naj grem po aprila? Saj ni april!“

„Kakšen april? V drevoredu vas čaka. Če je še ni, pa vi počakajte — tako je naročila.“

Pepe se čehlja za ušesom in se reži v zadregi, pa škili vprašujoče vanjo:

„Bi me radi vlekli, haha?“

A gospa Liza se razvname in iztegne roko proti njemu:

„No, čigav pa je ta nageljček? Kdo pa vam ga je zataknil v gumbnico? Ali vam ga ni dala gospodična Minka? — In kako vneto je prosjačil doktor Zrnec zanj!“

„Ko bi je ne bil dražil, pa bi ga bil on dobil.“

„On bi ga bil dobil?! Ali ste smešni? Če pa je v vas zaljubljena! — Kako ste moški nerodni in zabiti!... Torej pojdite že vendar! Na klopi za tretjim kostanjem, tam vas čaka vaša sreča. Ob poldevetih, je rekla. Hitro, Pepe, da se ne naveliča čakati!“

Potisne ga od sebe in revež odide kakor v hipnozi. Naravnost v drevored gre in tam kroži okrog tretjega kostanja... izprva v velikih kolobarjih, ki se pa počasi vedno bolj ožijo... In ko prikroži končno na cilj svoje spirale in se truden sesede na klop, da bi si sentimentalno naslonil glavo v dlan, — takrat ga nenadoma zbode in dregne hihikanje in šuštenje tam izza grma, in še predno se prav zave, se že tudi sam krohoče v splošnem halo, ki ga je aranžirala gospa Liza s svojo tolpo mladih deklet in fantov. Pepe mora plesati med njimi z brezovo metlo v naročju, gospa Liza pa mu žvižga. —

Tako se zabava gospa Liza Strnadova.

Za svojega moža, gospoda nadsvetnika, se ne briga mnogo. Postal je z leti učenjak, in za resne ljudi gospa Liza nima razumevanja. On jo seveda podcenjuje, ker se mu zdi, da je otročja in igrava

in da ima zmisel samo za zabavo. Zato se le tuintam poigra z njeno razposajenostjo, potem pa jo pozabi, kakor se pozabi otrok.

In to ni življenje zanjo, ki hoče uživati in hlepi z vsako žilico svojega bujnega telesa po razkošju in nasladi. Vendar se ga boji in trepeče pred njim kot otrok pred parkljem. On je ves natančen in pedantski, da ga vznemirja še preglasen smeh o nepravem času. In kadar se vžiga njen vihar ni temperament, kot bi švigale rakete v nebo, je tako teman njegov pogled, kakor bi jo hotel prebosti z njim . . . In postavil bi jo v kot kakor malega paglavca, ko bi se pregrešila proti njegovemu zakonskemu veličanstvu.

In zato se ne vda življenju. Ne upa si, pogrezniti se v globino svojih želja in strasti . . . A da bi si vsaj količkaj utešila svojo neizmerno žejo po veselju in ljubezni, pokuša zdaj tu, zdaj tam; samo da se takne z ustnicami, da potiplje s prstom, da se za trenotek privije s telesom . . . in že odskoči ter zaraja brezskrbno in razbrzdano, kakor bi je ne imele na vajetih niti tuje niti lastne strasti.

Razpali vam fanta, da je omočen in pijan; a sama si komaj prste obližne in omoči ustne, pa ga pošlje dalje in ga zводи s to ali ono deklico, ki je slučajno pri roki. Zato tudi slovi kot stvariteljica mnogobrojnih zarok; s to vlogo se sama rada baha, da opravičuje in utemeljuje svoje igranje z ognjem ljubimkanja.

Z mladimi fanti je to lahko.

Ko pa se je nekda izpozabila in se poigrala z zrelim človekom, ki ni hotel samo pokušati, takrat bi jo bili skoro zajeli valujoči plameni, jo omamili in podjarmili. Rešila jo je samo njena hudomušno škodoželjna brezobzirnost, ki se je zanjo ujela v skrajnem trenutku.

Vitez je klečal pred njo in ji objemal kolena, in gospe Lizi je že nevarno mravljinčilo po udih ono sladko razkošje, ki si ga je tako želela in ki se ga je toliko bala. Bila je sklonjena nad njegovo glavo in toliko da ga ni ugriznila v tilnik od naslade njegovih ljubkovanj . . . Takrat se je v nenadnem strahu pred nevarnostjo izgubila njena levica bogve kdaj in bogve kako proti steni in pritisnila na električni zvonec. Prišla je dekla in gospa ji je ukazala:

„Prinesi kozarec vode! Gospodu je slabo.“

In vitez je pil in utopil svojo norost v kozarcu vode. Gospa Liza pa ga je tolažila:

„Hvalite Boga, da je bilo norosti samo za kozarec vode! Pomislite, kako težko bi nosila dekla, ko bi je bilo za celo kad!“ —

Tako si pomaga gospa Liza tudi v najsumljivejših slučajih s ciničnim dovtipom. Zaljublenci pa jo zapuščajo kakor s kropom politi. —

Vendar tudi njo zaseže usoda . . .

Strnadovi prihajajo vsako poletje letoviščit na Čučkovo pristavo. Življenje na kmetih je delikatesa za gospo Lizo. Tu pozabi vsako toaletkanje in vse družabne obveznosti tudi samo malomestnega življenja. Bosa hodi po polju, z visoko podvezanimi lahkimi krili in ohlapno, globoko izrezano bluzo. Lase si spleta komaj vsako nedeljo, sicer pa jih nosi v mogočnem pramenu kot svitek spete na glavi, da se ji netoliko usipavajo na ramena in po hrbtu. Kadar se ji zljubi — in to je zelo pogosto — se okoplje v ribnjaku ali se izgubi v gozdu, da si odpočije na hladnem mahu . . . z omrvljenimi ustnicami in prsti od svežerdečega malinovega soka . . .

Čučkov Pavel je prvo leto na počitnicah z visoke šole. Gospa Liza se poigrava ž njim. Že prejšnja leta sta se dražila in lovila in iskala; a letos se ji zdi, da ga obdaja oni posebni čar mladeniča, ki je prvikrat pogledal v življenje in bržkone skočil čez ojnice in smuknil h grehu v svate. Zato je zanjo toliko pikantnejše, oprezati okrog njega, uščipniti ga v ramo ali ga ploskniti po stegnu, šepniti mu dvomljiv dovtip v uho ali ga spraviti v zadrego s pomembnim vprašanjem in nagajivim pogledom . . . Rujeta se, da jima pokajo potni prsti; gledata se vroče in s kipečo duško; in kažeta si zobe, prežeče in poželjive, da jima glasovi komaj sikajo izmed njih . . .

V večerni družbi sedita drug tik drugega. Stiskata si roke in si bližata svoji razbeljeni, hrepeneči lici. A gospa Liza se sijajno obvladuje in niti za trenotek ne zabi družbe. Vse zabava s svojo šalo in porednostjo in tudi svoje ljubimkanje zna zavijati v plašč nedolžnosti in otročje razposajenosti. Če pa postane Pavel predivji, objemajoč z nogo njena meča, se nagne k njemu in mu šepne frivolno :

„Danes mi boš vse bolhe pobral.“ —

A samote se bojita oba. Prišla bi v zadrego, in ko bi zmanjkalo dovtipov in bi se ujele njune vroče oči, bi se utegnila zgoditi neumnost . . .

Vroče poletne noči in njih vznemirjajoča mesečina so namreč Lizo izredno razigrale. Valja se po slamnjači preproste kmetiške postelje, da kriči in ščemi pod njo suho koruzno perje in ji polni ušesa s halucinacijami zaljubljenega šepetanja. Odejo zbrca na tla

in se preteza v tenkem batistu, izteguje hrepeneče roke in poljublja v temi nevede in nehote besedico: „Pavel!“ . . .

A nenadoma se zdrzne ter se prestrašena razjezi: „Ali si nisem že predaleč upala to pot?“ — Ko bi jo zdajci pograbile klešče strasti in potegnile s seboj, da bi izgubila vid in čut in se pogreznila onemogla v prepovedano sladkost . . .

Skoči iz postelje in hiti k oknu po svežega zraka. In ko bi ne bilo mreže na premajhnem okencu, zavihtela bi se na prosto. Tako pa mora po prstih preko veže in pri zadnjih vratih na plano, da pohiti v sami srajci k ribnjaku, kjer se osveži in razmaha v mehkem hladu polnočne vode . . .

Takšno je razpoloženje gospe Lize, ko prispe tudi njen mož na letovišče. Umevno torej, da jo ta prihod draži in srdi. Ona čuti, da ji zmede čuvstva in ubranost, zato ga sprejme sitno in sovražno.

Saj se je že davno privadila, da ji vedno prihaja na pot, kadar bi se najraje zavihtela v življenje in užitek. A tokrat se razljuti še posebno, ker ga je pričakovala dva dni pozneje. Zato pa tudi nastopa v drami celo v moževi bližini mnogo prosteje in razbrzdaneje, nego bi bila sama hotela. Kakor bi se morala odškodovati v par urah za ona dva dneva, ki jo je za nju osleparil gospod soprog . . . Vzdignila se je v njej upornost celo proti sami sebi in svoji ukoreninjeni strahopetnosti. In zavibrirala je v njej ona žilica, ki poje in vpije: „Pa še nalašč . . . Kaj nam li morejo, morejo, morejo . . .“ In domišljevala si je, da ji resnično nič ne morejo . . . niti ljudje niti — lastne strasti. —

Nastopa kot grabljica, bosonoga in visoko izpodvezana, v pisani poletni obleki in z robcem na glavi, da se ji usipljejo razmršeni kodri izpod njega po polnem in razžarjenem obrazu. —

2. — Gospod nadsvetnik Miroslav Strnad, starikav človek, sloke rasti in nestrpnih kretenj. Koščeni obraz mu obrobља lepa črna brada, oči mu blešče med napol odprtimi vejicami kot dvoje svetlih bucik iz črnega stekla.

Mož je učen botanik in vsled tega strasten hribolazec. S turistično preganja obenem svojo nevrastenijo.

Za gospo Lizo torej popolnoma nesposoben soprog. Ves prosti čas porablja za svoj sport, za ženo pa ima inkvizitorske poglede ter instruktorske nauke proti njeni lahkoživnosti in površnosti.

V drami nastopa elegantno oblečen, ampak brez suknje in s časnikom v roki. Čemerer je kakor sitnež, ki bi se sam rad poigral z otroki, a se čuti preutrujenega in prestarega zanje. Zato pa tudi

njim zavida poskočno brezskrbnost in bi jih najraje priklenil k šolskim klopem, da bi ždeli pokorni in ustrašeni kot marionete brez življenja. In tja bi priklenil tudi Lizo, da bi ne mogla niti v mislih švigati čez plot in uhajati iz spon ljubezni ali odvisnosti ali kar je že bilo ono razmerje, v katero se je bila nekdanj zaplela z njim.

Gospod nadsvetnik je namreč strašno ljubosumen. Vodil bi račune o vsakem pogledu in vsakem vzdihu svoje žene, ko bi imel časa za to ob svojih sportih in ko ga ne bi vznemirjala vest, da ji nudi bore malo življenja in da sam niti ne more niti ne zna uporabljati in izčrpavati njenih čuvstev in duševnih utripov.

Kakor skopuh zaklepa in skriva svoje dragocenosti, tako bi tudi on zaklepal in skrival svojo ženo. In ker je to vkljub vsemu vendar še nemogoče, dopušča sicer, da jo gledajo in občudujejo tudi drugi; kakor hitro pa bi se iztegnila roka in hotela predrzno zajeti iz njegovega zaklada, planil bi kot lev in premikastil svojo žrtev brez usmiljenja in do zadnje srage. —

3. — Strnadov Milan, petošolec in spe, slok mladenič z ostro zasukanim nosom in zaničljivim pogledom. Je še ponosen na hlače dopetače, vendar je že prodril za skrivnost življenja in zagrešil prvi zaljubljeni vzdih in prve nebogljene rime.

Njegovo kretanje je oglato, a zunanost kolikor mogoče skrbna. Niti pri nakladanju sena ne odloži naškrobljenega ovratnika in vihrajoče zavratnice. Komaj da sleče suknjo in si zaviha srajco čez komolce.

Svojo mater opominja s pomilovalnimi pogledi; Pavla zaničuje in sovraži, kakor bi ga bil ta osebno razžalil.

4. Čučkov Pavel, mlad akademik, vitek in lepe rasti, s tenkimi brčicami pod nosom. Kodravi lasje so mu nad čelom malo daljši in mu padajo fantastno na oči ali plapolajo v vetru kvišku. Na nogah ima jermenaste sandale; gornje telo je odeto samo z mehko srajco, ki se napenja v vetru kakor jadra na barki.

Živahen, brezskrben mladenič, vedno vnet za igro in smeh, ki zna noreti — če ni drugače — tudi z otroki. Ni mogoče trditi, da bi bil ravno zaljubljen v gospo Strnadovo. Zakaj zaljubljen je v življenje sploh in v ves svet. In kakor bi se zavihtel na češnje ali na jablan, da se naužije sočnega sadu, tako bi se zasuknil tudi okrog ženske, če ga vabi s svežostjo in mladostjo, pa naj bo že to gospa Liza ali preprosta kmetiška grabljica.

Naravno je torej, da se lovi za Lizo kot metulj za cvetom. A pri tem se jedva zaveda pravega cilja takega obletavanja in dalekosežne resnosti navidez površnega ljubimkanja.

5. — Njegova sestra Cilka, štirinajstletno, drobno, napol razvito dekletce, rdečkastih las in pegastega, podolgovatega obraza. Tudi v njenih očeh leskeče porednost in prikrita strast.

6. — Njen oče gospod Matija Čuček, mož srednjih let, s strniščem na obrazu in pod nosom; preprost človek, oblečen kmetiško, a snažno.

7. — Hlapec s konji.

8. — Dekla.

9. — Kosci, goloroki in ovenčani s cvetjem in pestrimi trakovi.

10. — Grabljice, visoko izpodrecane, nagih, krepkih nog. Bogato nagubana krila jim po taktu opletajo ob stegna.

Prizorišče.

Čučkova velika senožet se razteza v ozadje kot ozka dolinica med vedno bolj stiskajočimi se nizkimi griči. Severni, strmejši bregovi na levi so gozdnati in senčnati; južna, položnejša desna stran se košati v lepem, bujnobarvnem polju, ki prehaja v redovite vinske gorice na vrhovih.

Sredi ozadja pritlična kmetiška pristava, ki je precej oddaljena, da se vidi izza nje na obeh straneh dosti obširen ribnjak, v katerega je zajezen gornji kotiček doline.

Ob robu lesov se vije majhen potočič, ki se izgublja za odrom na levo. Tik njega nizka odprta koliba, podobna majhnemu kozolcu. Na nasprotni strani — že skoro za kuliso — mogočna češnja z zrelim rdečim sadom.

Svet se sredi odra nenadoma vzdigne za poldrugi meter in se vzpenja potem polagoma proti ozadju.

(Konec prihodnjič.)

Petruška:

Večnost.

Zopet dan odšel je v sivo večnost,
kakor kane kaplja v temno morje.
Kdo naj prehti nje bistroutečnost,
kteri čoln nje širno dalj preorje?

Vse, kar bo, zakrila nje temá je, (1)
vse, kar bilo, v sivo noč zagrne,
kdor pa gre odkrivat njene kraje, (1) *je li to fegorčič*
se nazaj nikoli ne povrne.

Drama na travniku.

Načrt. Spisal Alojzij Poljak.

(Konec.)

Dejanje:

uintam po odru razmetane kopice sena, v ospredju par večjih kupov. Bolj zadaj je videti skupino grabljic, ki delajo ročno in urno. Šala in smeh prodre včas od njih do gledalca. Še više gori vrsta koscev, ki kosijo travo kakor na komando in v vojaškem redu. Njih bele srajce in pisani rokavci grabljic se slikovito bleškečejo po širnem solnčnem travniku.

Grabljice so ravno končale veselo pesmico, se obrnejo doli po pozornici in mahajo v smehu in kriku z rokami in z robci: „Hi! Ho! Hi . . . Cilka, le pritisni, drugače ne speljejo!“

Od leve se pripelje s hruščem in truščem voz sena na oder. Težki in močni konji napenjajo ude in se kopitajoč in hrskajoč vpirajo v mehka travniška tla. Sprednja, svetlo-rjava kobila ima še bolj svetlo, skoro predivasto-rumeno valovito grivo.

Hlapec poka z bičem in nateza vajeti: „Hiii . . .“

Gospa Liza, stari Čuček, Pavel, Milan in Cilka ob visoko naloženem vozu, deloma ob straneh, deloma zadaj, se vpirajo z ramami v seno in porivajo . . . z vzkliki in smehom . . . Sredi odra popustijo in odstopijo. Vsi si globoko odsopejo ter si razžarjeni brišejo pot in senske mrve z obrazov in izza ovratnikov.

Liza gleda za vozom: „Vaša desna kobila je lepa, gospod Čuček.“

Pavel: „Krasna stvar! Umetnik bi si ne mogel izmisliti lepše.“

Čuček veselo mežikajoč, ker se mu solnce blešči skozi kaplje potu na trepalnicah: „Haha . . . Fuksa pač!“

Pavel: „In vi ste ji podobni, gospa. Vaša griva . . .“

Liza: „Griva? Ha, lep poklon, ščetinar!“

Pavel: „Ne, resnično: njene čudovito polne oblike s tisto blestečo dlako . . . blondinka kakor vi. Na noben način, primera ni sramotna. Vaši lasje in vaši boki, gospa Lizika . . .“

Liza: „Dovolj, dovolj, sedaj pa na delo!“

Milan zaničljivo: „Oh, Lizika pa res! Malo debela Lizika.“

Liza ga pljusne na rahlo po ustih: „Ti! Ti! Tam glej, kako požira Cilka tvoje suhe kosti, ha, ha! Gospod Čuček, sedaj se lotimo tega?“

Čuček: „Tega tu. Alo, Pavel, pojdiva po voz! Po onega tam.“

Cilka poskoči sramežljivo: „Jaz grem. Pojdi, Milan, sama ga pripeljeva.“

Čuček, Milan in Cilka hitro na desno.

Liza: „Jaz tudi, jaz tudi. Kdo bo prej?“ Hoče steči za njimi.

Pavel jo prime zadaj za trak, da jo pridrži in se ji predpasnik odveže.

Liza: „O, ti grdi, grdi!“ Se zakadi proti njemu, da se jima ujamejo prsti v prste in se rujeta. „Čakaj, jaz ti odvežem pas in te naženem ž njim.“

Pavel se s smehom umika: „Pa če bi vam odvezal krilo?“

Liza mu iztrže roko in ga oplazi po prsih: „Grdoba ti, na!“ Steče nazaj, pobere predpasnik in si ga privezuje.

Pavel s smehom za njo: „Pa če bi vam odvezal krilo?“

Liza: „Tam glej pod češnjo, kaj pravi Cerberus!“

Pod češnjo leži gospod nadsvetnik v senci, golorok in s časnikom pred seboj.

Z daleč se oglasi grabljica sem doli: „Ali gremo pomagat? Se še niste natrudili?“

Liza vpije nazaj: „Ve le kar sušite! Danes ga ne nasušite toliko, kolikor ga mi spravimo domov. Hitro, Milan, z vozom!“ Pobere grablje in začne spravljati mrvo na kup.

Pavel z lesenimi vilami, polglasno: „Cerberus je ljubosumen. Pod krilo vam škili in požira beloto vaših čudovitih nog.“

Liza: „Pojdi, pojdi! Pri tebi je vse čudovito. Prej kobila, sedaj . . .“

Pavel: „Haha . . . Vse je čudovito, res! Solnce in travnik in to dišeče seno . . . kosci, grabljice — zlasti ona tenka, črna — in češnja tam in vi lepotica . . . in celo vaš gospod soprog tam pod češnjo, ki bi nam vsem najraje poglede panal, da bi ne videli vaših prepovedanih čarov.“

Liza: „Le ne govori preveč, otrok ti! In glej, da ti res ne prihruli izpod češnje, ti iztrga vile iz rok in ti iztakne oči ž njimi.“

Gospod nadsvetnik se bil je resnično dvignil izpod češnje in prihaja s časnikom v roki počasi bliže.

Liza: „Zdaj glej, junačina! Skrij vile!“

Pavel: „Torej moram napraviti prostor.“ Pokaže na oddaljenejši kup sena: „Onega privlečem bliže.“ Tiše: „Veste, po kaj prihaja?... V tisto nago meso vas vgrizne . . . tik nad gležnjem . . . huj!“ Odhaja z vročim pogledom.

Liza grabi marljivo: „Pojdi že vendar, norček!“

Pavel vpije glasno nazaj: „Jaz bi to namreč strašno rad naredil.“ Poje:

„Ta kosa je rjava,
ne mara več kositi;
ta ljubica ni prava,
ne mara več ljubiti“ . . .

Strnad gleda za Pavlom: „To ti je seme nakazano! — In ti imaš zopet svoje otročarije ž njim... Tvoj kostum je kaj primeren za gospo nadsvetnico!“

Liza kratko: „Gospo nadsvetnico bi lahko v mestu počakal.“

Strnad: „Nobena grabljica ni tako visoko izpodrecana kakor ti. Če tam ležim in se ti obračaš in sklanjaš tu s svojimi divjimi kretnjami, ti vidim gori nad kolena.“

Liza: „Se pa vlezi drugam!“

Strnad: „A to vidijo tudi drugi.“

Liza: „Še nihče se ni pritožil. In zjutraj sem se kopala.“

Strnad spravljlivo: „Na, nič grdega ne vidijo. Ampak, če natančno premisliš, so te stvari moja posest.“ Poskuša z občudujočim pogledom poreden nasmeš.

Liza: „Ti še nisi pozabil tega? Skoro sem bila upala . . .“

Strnad ji hoče z ljubkujočo gesto popraviti zmršene kodre pod robec: „Kolega Tratnik je umrl. Tu sem ravno čital v časniku.“

Liza: „Tratnik! Torej je njegovo mesto prosto!“

Strnad: „Morda pridemo v Gradec.“

Liza tuje: „V Gradec? Jaz ne!“

Strnad: „E-e . . .“

Liza nenadoma živahno proti desni: „Torej vendar enkrat? Tako ga peljite, da pride ravno med oba kupa.“ Skoči pomagat.

Čuček, Milan in Cilka pripeljejo prazen senski voz na oder spredaj. Pred njim in za njim pride kup sena, kakor sta ga bila zmetala gospa Liza in Pavel.

Gospod nadsvetnik se vrne počasi nazaj pod češnjo . . . zamišljeno z glavo kimajoč.

Milan: „Žrd doli! Primate spredaj, gospod Čuček!“

Cilka: „Jaz, jaz, saj sem jaz tu.“

Liza tudi priskoči in pomaga na Cilkinem koncu, da vzdignejo z Milanom žrd z voza in jo vržejo na tla.

V tem trenutku prisope Pavel od leve. Čez ramo drži vile, na katerih je nasajena velikanska kopica sena, tako da je nosačeva glava popolnoma skrita v njem. Z velikim naporom zavihti tovor z rame in spusti mrvo na voz: „Huj-juh! Sedaj pa le začnimo zopet z nakladanjem! Oče na voz! Cilka in Milan na ono stran! Midva, gospa Liza, pa od te strani. In če mi pridete pod vile, gospa, pa še vas vržem gor.“

Liza: „O bahaštva! Glej, da se mi ne zamešaš med mrvo! Saj te ne bi opazila in utegnila bi te nabosti.“

Pavel: „Haha . . . Kako bi se rad nekam zamešal, da me ne bi opazila gospa Liza!“

Čuček: „Tu spredaj dajte najprej!“

Cilka: „Hihi . . . Milan pa ima gnojne vile.“

Liza: „Kje si jih iztaknil, Milan? Ti moraš imeti vedno haj posebnega.“

Milan z železnimi gnojnimi vilami, ki jih resolutno zabada v seno, molči čemerno in samo opazuje z resnimi pogledi mater in Pavla.

Cilka ga hoče dražiti in se mu nastavlja pred vile: „Joj, če me nabodeš, Milan?“

Milan: „Ne bodi še ti tako otročja! Nakladaj raje!“ Z očitajočim pogledom ošvrkne mater in podvoji marljivost.

Cilka: „Ti moraš seveda bolj hiteti, ker s svojim orodjem manj zajameš.“

Liza tiše Pavlu: „Cerberus številka dve. Tresi se, moj fant!“

Pavel! „Ha! Da so meni namenjene?“

Morilna cev nabita je,
nabrušen bridki meč . . .“

Pretrga nenadoma petje in začne hitreje nakladati.

Vsi delajo pridno in molče.

Iz ozadja se oglasiyo grabljice z ubrano pesemco:

„Kaj se boš, fantič,
v nevarnost podajal,
čez Savco v vas hodil,
pa plavat ne znaš . . .“

Savice sila
bo tebe umorila,
deklici v kamri
bo počlo srce.“

Pavel polglasno Lizi: „Včeraj zvečer ste se kopali, Liza, pa sem priplaval pod vodo in sem vas vščipnil v bedro.“

Liza prestrašeno: „Ti si bil to, falot? Jaz sem pa premišljevala, kakšna riba bi to bila?“

Pavel: „Haha... Hotel sem vas ugrizniti, pa mi je zmanjkalo sape. Ali se vam kaj pozna? Saj sem dobro stisnil.“

Liza: „Seveda me boli, glej ga! Vsa modra sem... Na, čakaj!“

Pavel: „Sklonite se malo niže! Saj se mora videti...“ S smehom se skloni sam in hoče pogledati.

Liza ga udari z vilami, ki jih on s svojimi prestreže: „Ali boš dal mir, razbrzdanost ti fantalinska! Na! Na!“ ga tolče kakor prej.

Milan jezno: „Na tak način danes ne končamo. Ali poznaš tisti pregovor, mama: Alter schützt vor Torheit nicht?“

Liza: „Ali boš tiho še ti?“ Zavihti vile čez voz in ga skuša zadeti ž njimi. „Kako zaljubljeno te gleda Cilka; ti pa kakor kisavec... Vesel bodi, da si mlad, in zavriskaj raje! Zopleši ž njim, Cilka, in požgečkaj ga malo čemerneža!“

Cilka: „Hihi... Saj bi ga res...“

Čuček: „Tu mi vrzi, Pavel, par šopov!“

Nakladanje je že doseglo skoro pol metra nad lestvami, tako da sta Milan in Cilka že do oči skrita za vozom. Polagoma se skrijeta popolnoma. In tudi Čuček je vedno bolj zakopan v senu, da ne more več vsega videti z voza.

Pavel umolkne in hiti podajati seno na voz. Le oči se mu smejejo in ves je razigran in žareč. Če le more, je neroden s svojimi vilami, da se zadene ob Lizine in jih izbije, da se seno usipa zopet na tla. In ona mu vrača enako... Poljubujeta se s pogledi in si v šali grozita ž njimi in tuptatam se drug drugemu sunkoma nasmejeta...

Liza: „Ti st strašno vesel danes. Oči imaš kot princ iz bajke.“

Pavel: „Kot pastir, ki je hrepenel za kraljično.“

Liza: „Ne, kot kraljevič, ko je našel trnoljico.“

Pavel: „In jo s poljubom vzbudil.“

Liza po kratkem prestanku: „Pa kje imaš svojo trnoljico? Tam med grabljicami, tista temna, črna? Tista bi bila za kraljično!“

Pavel: „Moja trnoljica je kraljica, ni samo kraljična. Njo poljubim, da jo vzbudim v življenje. Ker tudi ona spi . . . zakleta, in Cerberus jo straži.“

Liza: „Haha... Kraljice se pač ne poljubujejo nekaznovano.“

Pavel: „In če je treba umreti — za en poljub!“

Liza: „Saj si poceni . . .“

Pavel: „Za dva!“

Liza: „Za tri . . . haha, le barantajva!“

Pavel zvrne svoje vile na njene, ki je tudi v tem trenutku dvignila šop sena na voz. Tako postojita za hip in on ji šepne čisto blizu: „Za eno noč, Liza!“

Liza iztrže svoje vile izpod njegovih ter ga nažene z njimi: „Kakšno barantanje je to — s takimi skoki! Pa še za ceno si nisva edina. Kraljica Kleopatra je dala umoriti zjutraj, kogar je ljubila eno noč.“

Pavel: „Ho! Jaz se raje skrijem zjutraj — za drugo noč —“ in mimogrede ji poredno spusti šop krme na glavo. Ona reagira bojevito in tako si potem ves čas nagajata, drugi pa pridno delajo in v šumenju sena ne slišijo vsebine njunega pogovora.

Liza: „Že za drugo, haha . . . Saj še prve nimaš v žepu.“

Pavel: „Ukradem si jo.“

Liza: „A Cerberus?“

Pavel: „Tega napojiš, da zaspi kot klada.“

Liza: „Ko pa ne pije, abstinent!“

Pavel: „Ga pa naučiva.“

Liza: „Hahaha . . . nalijeva ga . . . z lijakom.“

Pavel: „Mora piti! Saprament, če ne pije!“

Liza se skoro vije od smeha: „O, ti norček!“

Pavel zopet bliže, šepetaje: „Kaj pa, ljubica . . . danes o polnoči . . . eno urico . . . eno kratko, sladko urico — pri ribnjaku?“

Liza: „Oho! . . . Morda raje v njem? A kopljem se najlepše sama in zato — ne boš pihal kaše.“

Pavel: „Jo pa zamešam.“ Zvrne ji vile sena na glavo in jo pritiska k tlom.

Liza mu ročno uide, pa nasadi velik kup sena na vile in se vrže ž njim na Pavla.

Pavel se skloni in se z rokama varuje pred njo. Vile spusti na tla: „Usmiljenje! Ne tako divje!“

Liza pa ga zasuje odločno in ga pritisne z vilami čisto k zemlji. Pri tem mu pride preblizu in nenadoma se iztegne Pavlova roka izpod kopice ter jo zgrabi za noge.

Liza odskoči prestrašeno: „U-u . . . Ti škrat, ti grdi!“

Pavel je v trenutku pokonci in se ji smeje razposajeno: „Tako se korenček strže . . . šlik, šlik, šlik!“

Liza se zakadi proti njemu; orodje tudi ona vrže proč. Zgrabita se za roke in se rujeta: „Čakaj, ti grdavž!“

A Pavel je urnejši; ona se mora umikati pred njim, ki mu tako hitro švigajo roke, da se more ona komaj braniti njegovih drznih ljubkovanj.

Liza, težko sopeč, z razžarjenimi lici in zameglelim pogledom: „Pusti me, pusti me! Saj naju gledajo . . .“

Pavel stisnjenih zob, vroče sikajoč: „Poljub mi daj! Poljub . . .“

Za trenotek se mu posreči premagati jo; pritisne jo k sebi in išče njenih ustn . . .

Liza, v hipni omamici, sklanja glavo daleč nazaj, z rokami, oprtimi v njegove rame, jedva šepetajoč: „Pusti me!“

Čuček nenadoma z voza: „Pavel!“

Liza se zdrzne, sune Pavla od sebe in zbeži na levo v ozadje, kjer izgine v kolibo.

Pavel hoče za njo.

Milan mu prestreže pot s svojimi železnimi vilami: „Kaj hočeš? Jaz se pomenim s tabo!“

Pavel za trenotek obstane, potem ga odmakne na rahlo: „Otrok!“ in steče za Lizo.

(Liza prisope v kolibo, se ustavi, da se razgleda v mraku, in se nasloni potem na okno, ki gleda iz kolibe na potok. Ko sliši Pavla za seboj, se naglo obrne in mu skoči naproti, da bi ga potisnila zopet ven. A še predno se prav zave, jo objamejo njegove roke in njegove ustne se vsesajo v njene.)

Milan gleda za Pavlom in steče potem za njim: „Papa, papa!“

Čuček: „Ali mi vsi zbežite? Milan, pojdi raje nakladat, saj je samo igrača!“

Cilka: „Milan, Milan! Ali si znorel?“

Milan se ne zmeni za klice in teče dalje.

Čuček: „No . . . to je že od vraga! Sedaj pa torej čakajmo in glejmo! Ta prokleti Pavel!“

Milan priteče do kolibe, vrže samo kratek pogled vanjo ... pogleda še enkrat — in se smrtnobled po bliskovo zasukne proti očetu: „Hitro, papa! Hitro!“

Strnad je poskočil že pri prvem sinovem vzkliku. Sedaj mu hiti naproti, zbegan in osupel: „Kaj je?“

Milan ne najde besede in samo pokaže z roko. A njegov obraz je tako prepadel, da očeta izpreleti zona.

Strnad steče h kolibi in mimogrede pograbi vile, ki mu jih sin instinktivno moli naproti.

(Ko stopi Strnad na prag in se razgleda, plane divje in brez besede naprej in zasadi vile z vso močjo Pavlu v hrbet ...)

Liza ga je sicer spoznala pri vstopu ... z motnim pogledom strasti in razkošja. A brez razsodnosti v hipnem afektu jo obide groza šele potem, ko se Pavel nenadoma strese in ji bruhne curek krvi v obraz ...

V blaznem strahu plane pokonci, in ko vidi, kaj se je zgodilo, se zakadi besno v moža, pa ga začne pretepati in butati ter mu ruvati lase in brado ...)

Vsled Milanovega vpitja priteko grabljice in kosci z zgornjega travnika v ospredje. Vsi vprek vprašujejo in kričijo, prestrašeni in zmešani:

„Kaj je?“ — „Kaj se je zgodilo?“ — „Cilka, povej vendar!“ — „Kje? Kdo?“ — „Strnad?“ — „Gospa Liza?“ — „Pavel?“ — „Sveta mati božja!“

Čuček plane z voza in hiti h kolibi: „Za božjo voljo, kaj se godi?“

Cilka, ki je bila stekla gledat, priteče zdajci vsa prepadla nazaj, križajoč se in vekajoč: „Jezus, Marija! Jezus, Marija!“ Pred Milanom se ustavi in buli srepo vanj, a nenadoma pade na kolena in udari z glavo ob njegove čevlje, objemši mu noge z rokama: „Jezus, Marija! ... Milan moj! ... Jezus, Marija!“

V tem trenutku pridrvi Liza iz kolibe, okrvavljena in zmršena, v divjem joku, vije obupno roke in beži v ozadje k pristavi, kjer izgine skozi vrata.

Čuček pridere nazaj iz kolibe in kriči z ubitim glasom: „Po zdravnika! Jože! Jože! Naprezi ... po zdravnika! Hitro! Za božjo voljo ...“ Hiti na desno in solze mu teko po prepalih licih in iz prsi mu vre cvileče plakanje: „Pavel, moj Pavel!“

Kosci in grabljice tekajo h kolibi in zopet nazaj, raztreseni po odru in v gručah, zbegani in razburjeni, zgražajoč se in križajoč se.

Vsi vprek:

„Kdo gre po žandarje?“

„Z vilami ga je prebodel . . . z gnojnimi vilami.“

„Po žandarje naj gre kdo!“

„Umoril ga je, tu ni pomoči! Kri je bruhnila iz njega.“

„In gospa Liza . . . ali ste jo videli? Vsa krvava . . . Po njej je bruhnila kri. Obraz, lasje, oprsje — vse krvavo.“

„Mrtev je . . . kaj bo tu zdravnik? Po žandarje teči kdo! Ali naj grem jaz? Pojdiva, Jernej!“

Dva kosca odideta hitro.

„Da ne pobegne! Zvežite ga!“

„Saj ga žandar vklene, samo obkolimo ga . . . Vidva za kolibo!“

„Ni treba zdravnika, Čuček! Mrtev je!“

Strnad stopi iz kolibe, okrvavljen, oči v tla povešene, roko pritiska na čelo in si rije s prsti po laseh.

Grabljica: „Oho, oho! Primate ga!“

Strnad pogleda naokrog z odsotno dušo . . . počasi razume . . .

„Tu — zvežite me!“ Pomoli jim roke.

Kosci in grabljice ga molče obkolijo. Njegovih rok se nihče ne dotakne.

Strnad se zagleda zopet v tla, pleča se mu potresajo v pridržanem plaču.

Milan objokan in tresoč se kot bilka na vodi: „Ali je mrtev, oče?“

Cilka zajoka: „Mrtev?“

Strnad ju pogleda nemo, drugega za drugim . . . nenadoma mu planejo prsi in sunkoma bruhne v jok. Obraz si pokrije z roko.

Dekla od pristave doli z obupnim krikom: „Pridite pomagat! Gospa Liza se je utopila . . . V ribnjak se je vrgla.“

Nova groza in zbeganost na odru. Vse drvi kot blazno proti pristavi.

Samo dekla teče navzdol, kakor bi hotela bežati pred smrtjo, ki je za njo. Pridrvi v ospredje . . . nekaj žensk se ustavi pri njej, katerim pripoveduje s tožečim, plakajočim glasom: „Za pet ran Kristovih! Prihitela je in se zaprla v sobo. Umivala se je in jokala vmes . . . saj se je slišalo ven . . . Nenadoma plane iz sobe in teče k ribnjaku . . . Jezus! Tam na bregu poklekne, krilo razgrne pred seboj in si zvali kamen vanje, tisti veliki kamen, ki si ga je bila sama privabila nekdanj, da je mogla prihajati snažnih

nog iz kopeli. Za pet ran! Zaveže si kamen v krilo . . . Zdaj sem šele razumela. Jezus, Marija! . . . Tekla sem, tekla, pa je že izginila pod vodo . . . kakor kamen se je pogreznila.“

Grabljica: „Sveta mati božja, tecimo!“

Ženske izteko proti pristavi, dekla tožeč za njimi.

Oder se izprazni. V ozadju je videti ljudi, ki hite ob obeh straneh pristave k ribnjaku.

Čuček priteče od desne, enakomernih, cepajočih korakov čez oder proti kolibi. Solze mu kapajo iz oči . . . levico tišči k prsim in z desnico se križa . . . venomer, križ za križem: „Oče naš . . . kateri si v nebesih . . . posvečeno bodi tvoje ime . . . pridi kraljestvo tvoje . . . zgodi se tvoja volja . . .“ Izgine v kolibo.

Zastor počasi pade.

Črtice o krajnih imenih.

Spisal L. Pintar.

novejšem času se je začelo pri nas prereševati vprašanje, kako naj pišemo sestavljena krajna imena; — malo pozno je prišla sicer ta diskusija na vrsto, a vendar je dobro, da je prišla vsaj prej, nego se natisne po letošnjem ljudskem štetju novi leksikon občin, ki potem ostane vsaj eno desetletje po šolah in uradih nekak oficijalen kanon za pisavo krajnih imen. — Pri tem pa je zlasti začela siliti na površje tendenca, spraviti v pravopis kolikor mogoče vélikih začetnic, — tendenca, ki se mi ne zdi posebno opravičena. Nikakor ni moj namen mogočno-doktrinarno poseči v to preporno zadevo, češ, kakor da meni pristoji veljaški glas in da jo ravno jaz zmago-slavno rešim, vendar mislim, da ne bo neumestno, če izrazim proti navedenim modernim tendencam nekatere pomisleke, — no, pa tudi teh pomislekov ne nameravam objaviti zato, da bi potem kar takorekoč v strankarski razgretosti glasovali ali za „lex Levec“ ali za „lex Tominšek“, ali pa za pravilo, ki je hočem jaz nasvetovati, ampak zato, da si naši slovničarji in literarni veljaki po mirnem in treznem, ne prenačljjenem preudarku razlogov pro in contra ustanove neko samostalno in istinito, ne pa morda s kako sofistovsko dialek-